

بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست

دکتر سید محمد میرزایی^۱، دکتر نسرين جزینی^۲، ام البنین پولادی^۳

چکیده

امروزه محیط زیست بیش از هر زمان دیگری مورد توجه قرار گرفته است. زنان عامل اصلی انتقال فرهنگ و سواد زیست محیطی به نسلهای آینده هستند. چنانچه فرهنگ زیست محیطی در مادران درونی شود به گونه ای که قانونمندی به اکوسیستم را درک کنند در آن صورت به خوبی می‌توانند میراث فرهنگی را به کودکان و نوجوانان منتقل کنند.

به منظور اجرای پژوهش ۳۸۵ نفر از زنان با دامنه سنی ۳۰-۵۰ سال ساکن در شهر کرج بطور تصادفی انتخاب شدند و پس از جمع آوری اطلاعات، با استفاده از نرم افزار spss و آزمونهای آماری correlation، t- test، رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر، اطلاعات، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها نشان داد نتایج آزمون همبستگی، که هر دو متغیر سن و ارتقاء کیفی زیست محیطی، میزان معناداری ۰/۵۷ درصد، ارتباط متغیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی با متغیر ارتقاء کیفی محیط زیست، (۲/۷۱) $t < 0/266$ یعنی قبول فرضیه صفر، ارتباط متغیر پایگاه اجتماعی با ارتقاء کیفی زیست محیطی مقدار t جدول از t استیوودنت (۲/۷۱) بزرگتر است رابطه متغیرها معنادار، ارتباط متغیر رفتار فرهنگی با متغیر ارتقاء محیط زیست. میزان معنی داری مربوطه کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و این بر وجود رابطه بین این دو متغیر تاکید می نماید، همچنین در آمد و مشارکت، اشتغال زنان و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد. براساس نتایج این پژوهش عوامل فرهنگی زنان تاثیر مثبتی بر ارتقاء کیفی محیط زیست دارد. بنابراین فعال ساختن عوامل فرهنگی باعث افزایش ارتقاء کیفی محیط زیست و جامعه سالم خواهد بود.

واژگان کلیدی: آلودگی، اکولوژی، محیط زیست، فرهنگ، آموزش، مشارکت، زنان.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۳/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۵/۲۷

۱- عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسئول)

۲- عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی

۳- دانش آموز خسته کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

مقدمه

بدون تردید یکی از چالش‌های مهم در حال حاضر در آغاز هزاره توسعه در سطوح جهانی، منطقه‌ای و کشوری محیط زیست و رابطه آن باعامل تعیین کننده و جمعیت با ابعاد گوناگون آن مانند حجم، ساخت، توزیع کننده جغرافیائی، و سایر خصوصیات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است. شواهد و رخدادها حاکی از آن است که پیچیدگی و اهمیت موضوع هرچه می‌گذرد، افزونتر می‌گردد. به عنوان مثال آب شدن یخ‌های قطبی و پدیده‌های دیگر که ناشی از فشار مضاعف و فرایند انسان بر محیط است. کار را به جایی رسانده است که رئیس جمهور جدید ایالات متحده، آن را به عنوان یکی از دو یا سه چالش اساسی معرفی کرده است. در هر حال دامنه این پدیده به اندازه‌های مختلف دیده می‌شود و از آنجایی که تربیت پذیری و ساز کار شدن با محیط محوری اصلی در چگونگی برخورد طبیعت است. از سوی دیگر. سهم زنان در این فرایند انکارناپذیر است.

آنتونی گیدنز^۱ تعبیر جالبی از رابطه انسان با محیط دارد. «ولی نوگرایی را در محور نظر خود قرار داده که مفاد آن اینست که (نوگرایی) یا (مدرنیسم) به لوکوموتیو قدرتمندی شباهت دارد که افراد جامعه می‌توانند از آن استفاده کنند، اما این امکان نیز هست که مهار و کنترل آن از اختیار انسان خارج شود. بنابراین علیرغم امتیازی که دارد، ولی به دلیل عدم امکان کنترل آن همیشه احساس ناامنی همراه خواهد بود» (ریتزر ۱۳۸۲:۷۶۵ به نقل از گیدنز).

انسان‌ها در هر نقطه از این جهان پهناور بدنبال آن هستند، تا با استفاده از امکانات و تجهیزات، مشکلات بتوانند راحت تر زندگی کنند. از منابع طبیعت و که خداوند آنها را در اختیار قرار داده، تا آنجا که بتوانند بهره‌برند، آن دوران که انسان به دنبال پیشرفت صنعت بود، محیط زیست^۲ و طبیعت^۳ به فراموشی سپرد شد و نتیجه آن غفلت این است که امروز آلودگی محیط بر علل مرگ و میر، اضافه شده است. بشر این موضوع را نادیده گرفته که انسان و محیط با هم در تعامل هستند. جهان و طبیعت نیز بر انسان و زندگی او تأثیر می‌گذارد و می‌توان گفت، ضامن بقای اوست. اما آدمی با دخل تصرف در شکل زمین و دگرگون کردن اقلیم مناطق، در طبیعت، نابسامانی‌هایی بوجود آورده که تعادل و توازن آنرا بر هم زده است. تغییر نوع آب و هوای مناطق، نازک شدن لایه ازن دو اثر افزایش دی اکسید کربن، ریزش باران‌های اسیدی و... همه هشدارهایی است که از نقاط مختلف منجر به نشست‌های مهم بین‌المللی در سطح کلان شده است. آلودگی‌های مختلف،

موجب بروز یا افزایش بسیاری از بیماری‌ها شده است. مانند سرطان پوست، سرگیجه، سردرد، بیماری‌های ریوی و قلبی، بیماری‌های چشم هر چند مسائل زیست محیطی از دهه ۸۰ مورد توجه قرار گرفت. ولی سال‌ها طول کشید تا به باور همگانی برسد که زمین در خطر است. در حالی همچنان بر تشدید خطرات ناشی از آلودگی‌های محیط زیست تاکید می‌شود. از اینرو باید توجه کرد که همانطور که وسایل رفاه بخش انسان، مرزها را شکسته، آلودگی‌ها نیز محدودیت زمان و مکان را می‌شکند. محیط زیست ما از دیرباز بر اثر رفتارها و نگرش‌های مختلف بشر، با مخاطراتی روبرو شده است. رفتار انسان‌ها از عوامل اجتماعی و فرهنگی پیروی می‌نماید و محیط اطراف ما نیز یکی از مواردی است که در چرخه رفتارهای خود را تغییر داده و رابطه جدیدی بر اساس تعامل با طبیعت برقرار سازد. از آنجا که مسئله در محیط زیست ابعاد اجتماعی آن بسیار حائز اهمیت است. اما شناسایی ابعاد تربیتی و فرهنگ پذیری آن که اساساً بر عهده زنان است. جایگاه ویژه ای دارد. فرهنگ یک جامعه باید متحول گردد تا افراد بتوانند خود را با چالش‌های زیست محیطی و تلاش برای ثبات و پایداری تطابق دهند. بطور قطع بدون ساز و کارها و بسترسازی‌های لازم نمی‌توان به اهداف مورد انتظار در مبانی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه رسید. تقویت این باور که زنان نقش عمده در فرهنگ سازی و انتقال آن به نسل‌های بعدی انکارپذیر است. می‌تواند در تامین منابع حال و آینده تاثیر گذار باشد.

تکرار این نکته ضروری است که سیاست‌های کلان فرهنگی، همواره بر تقویت شخصیت و جایگاه زن بعنوان مادر و مربی نسل آینده و تأکید شده است. زنان بعنوان مادر در هسته ای اصلی خانواده و بعنوان یک مهره اساسی در ارتقاء اجتماعی و فرهنگی جامعه با کار در حوزه‌های مختلف و مشارکت در صحنه اجتماعی نقش کلیدی ایفاء می‌کنند. اما آموزش زنان به نوبه خود منظور بهبود شرایط زیست محیطی و از بین بردن موانع فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی در این مسیر ارائه راهکارهای مناسب ضروری است.

طرح مسئله

محیط زیست و مسائل آن تا چند دهه قبل، چندان اهمیت نداشت. اما در حال حاضر به جهانیان نشان داد که محیط زیست بشر، چنان در حال تخریب است و فشار ناشی از رشد جمعیت، چه در حجم و چه در ساختار آن و به دنبال آن لزوم افزایش تولید برای رفع نیازها، آنچنان فشاری بر

محیط زیست را افزایش داده که قابلیت سکونت در این کره خاکی، مورد تهدید قرار گرفته و حیات بشر، به خطر افتاده است.

در اوایل قرن ۲۱، تخریب محیط زیست^۴ نگرانی شدیدی را برای جامعه بشری، ایجاد کرده بود. بیشتر افراد مسائل زیست محیطی را جزء وظایف سازمان مربوطه می‌دانند. عده‌ای آن را فقط موضوعی فردی یا روانی می‌شناسند. در حالیکه عامل دیگری که رفتار شخص را شکل می‌دهد، فرهنگ^۵، محل زندگی و هنجارهای^۶ حاکم بر جامعه می‌باشد. «کنفرانس ریودژووا سال ۱۹۹۲ بحران زیست محیطی را یک مسئله اجتماعی معرفی کرده است»

بنابراین این تحقیق قصد دارد تانقش تربیتی و فرهنگی زنان را در ارتقاء کیفی محیط زیست شهر کرج به عنوان یک مورد بررسی قرار دهد.

موقعیت جغرافیایی و اکولوژی شهر کرج در گذشته ای نه چندان دور به گونه ای بود که امکان لذت جوئی از مواهب طبیعت برای شهروندان را در دل خود داشت. با تحولاتی که صورت گرفت و منجر به توسعه شتابان شهرنشینی و جذب گروه های مهاجرین از قومیت‌های گوناگون گردید، هویت زیست محیطی آن را کاملاً دگرگون ساخت. و سرانجام آن را در آلوده ترین شهرهای ایران قرار داد. به گونه ای که امروز شهرستان کرج از نظر آلودگی هوا هفتمین شهر آلوده کشور شناخته شده است محیط زیست و مسائل آن تا چند دهه قبل، چندان اهمیت نداشت. کارشناسان چندین دلیل برای آلودگی‌های این شهر معرفی کرده‌اند که عبارتند از (اندیشکار، ۱۳۸۱:۱۳).

ترافیک و تردد وسایل نقلیه موتوری، منابع سوخت خانگی و تجاری، واحدهای تولیدی و صنعتی و کارخانجات. در حال حاضر مهمترین عامل، افزایش شدید وسایل نقلیه می‌باشد.

اهداف

هدف اصلی

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی نقش عوامل اجتماعی- فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست در شهر کرج می‌باشد.

اهداف فرعی

۱. شناسایی و درک اهمیت موضوع محیط زیست در شهر کرج

۴۱ ..... بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست.

۲. شناسایی نقش عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در آموزش زیست محیطی زنان در شهر

کرج

۳. شناسایی راههای مشارکت زنان جهت بهینه سازی محیط زیست در شهر کرج

۴. شناسایی سازوکارهای انتقال دانش به نسل های بعدی

۵. شناسایی مکانیزم های رشد دهنده دانش زیست محیطی زنان

۶. شناسایی میزان آگاهی از رفتارهای زنان با موضوعات زیست محیطی

۷. بررسی ارتباط سن زنان با ارتقاء کیفی محیط زیست در شهر کرج

مبانی نظری

نظریه های جامعه شناسانه محیط زیست

برای بررسی تجربی موضوع نیازمند استفاده از نظریه های مختلفی هستیم که در حوزه محیط زیست ارائه شده اند. اما برای اختصار مطلب چند نظریه مرتبط و مهم گزینش شده است که عبارتند از نظریه های جامعه شناختی محیط زیست، نظریه جمعیت شناختی، اکوفمنیسم، آموزشی و فرهنگ است.

با توجه به تحولاتی که در سالهای اخیر صورت گرفته رابطه جامعه شناسی و محیط زیست نزدیک تر شده و جامعه شناسان در نظرات خود به محیط زیست و ارتباط آن با انسان و جامعه پرداخته اند. برای نمونه به نظر مارکوزه «تفکر و عمل باید تغییر یابد، تغییر دیدگاه کمی و مصرف مداری به زیبایی شناختی، اساس این دگرگونی می باشد. وی جنبش زیست محیطی را جنبش رهایی بخش سیاسی و روانشناختی می بیند» (بری، ۱۳۸۱: ۱۳).

امیل دورکیم در مورد تقسیم کار اجتماعی «در جوامع کهن و گذشته که تقسیم کار وجود نداشته، همبستگی مکانیکی^۷ یا خود بخود حاکم بوده، اما در جوامع جدید و پیشرفته که تقسیم کار از مشخصات آن است، همبستگی ارگانیک^۸ یا اندامی حاکم می باشد» (کوزر، ۱۳۷۹: ۱۹۶).

با توجه به نظریه همبستگی اجتماعی، می توان دریافت که مردم جامعه امروزی، خود را فقط مسئول امور مربوط به خودشان می دانند و برای هر کاری از نهاد، واحد یا شخص بخصوصی انتظار دارند و همین امر در مورد مسائل محیط زیست نیز حاکم است. یعنی آنچه که مربوط به محیط زیست می باشد، جزء وظایف نهاد یا سازمانی خاص می دانند و به راحتی از آن حیطه کنار می کشند. در واقع همان همبستگی ارگانیکی بر دنیای امروز حاکم است. به نظر می رسد پایگاه

اقتصادی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار باشد. و در تعیین نحوه و چگونگی تعامل افراد جامعه تاثیر گذار باشد.

محیط و طبیعت جزء مواردی می‌باشند که متأثر از رفتارهای مستقیم و غیرمستقیم مردان و زنان است و تفکر، رفتار و بینش این دو جنس، بر چگونگی و کیفیت محیط زیست، مؤثر خواهد بود. «رزمی رویتر^۹ معتقد است که متصل کردن حرکت زیست شناختی و جنبش فمینیستی، یکی از شروط پیروزی هر دو جنبش می‌باشد» (بری، ۱۳۸۱: ۱۴۰).

هانشل^{۱۰} نشان داد که آموزش ضمن خدمت محیط زیست توأم با مطالب تکمیلی کلاس از نظر افزایش اطلاعات و اتخاذ گرایش مثبت در قبال محیط زیست و آگاهی از نقش انسان در برابر آن، دستاوردهای قابل توجهی را بدنبال داشته است. با استفاده از این یافته‌ها می‌توان گفت، معلمینی که دوره آموزشی ضمن خدمت را در آموزش محیط زیست گذرانیده‌اند، گرایش بیشتری به توسعه افکار مثبت نسبت به موضوع محیط زیست خواهند داشت.

گزاویه دوپویی در مورد فرهنگ می‌گوید «فرهنگ، فقط مجموعه‌ای از اصول جبری حاکم بر رفتار انسانی نیست، بلکه عاملی استراتژیک است که می‌تواند بر حسب اوضاع و احوال تحول یابد. تفاوت فرهنگ جدید و قدیم در حضور و نقش رسانه‌هاست. به سخن تامسون امروزه نمی‌توان امور را بی حضور کتاب، روزنامه، رادیو، تلویزیون و سایر رسانه‌ها، قابل تصور دانست» (دوپویی، ۱۳۷۴: ۹)

طبق نظر بوتکین^{۱۱} یکی از عوامل ایجاد بحران محیط زیست، جمعیت می‌باشد. از زمان آفرینش انسان، پیوند در جنس زن و مرد نیز همراه آدمی بوده و این پیوند، تولد انسانهای دیگری را بدنبال داشته است و دوباره پیوند و دوباره تولد و این چرخه همچنان ادامه داشت و هیچ کس به این موضوع فکر نمی‌کرد آیا زمین، گنجایش افزایش ساکنینش را دارد؟ در سال ۱۷۹۸ هیچکس همانند مالتوس^{۱۲} بطور جدی و رسمی، بحران جمعیت را مطرح نکرده بود «اصل نظریه او حول این محور می‌چرخد که علیرغم افزایش هندسی جمعیت، منابع غذایی به شکل حسابی، افزایش می‌یابد که نهایتاً در صورت افزایش جمعیت دنیا با کمبود غذا مواجه خواهیم شد و این کمبود، سایر منابع را تهدید می‌کند و بقای انسان دچار اختلال می‌شود» (شیخی، ۱۳۷۹: ۹۳). با توجه به آنکه میزان جمعیت بر محیط زیست آن منطقه مؤثر است، باید با اجرای برنامه ریزی‌های صحیح از افزایش جمعیت منطقه جلوگیری کرد.

نقش زنان در دفاع از محیط زیست بخصوص در جاهایی که ذینفع هستند، مانند تولیدمثل و جمعیت، بیشتر از مردان مشاهده شده است. اکثراً بر این عقیده پافشاری می‌کنند که برای جلوگیری از ظهور مسائل زیست محیطی در کشورهای رو به توسعه، دادن حقوق و اختیارات تولید مثل به زنان می‌تواند تأثیر بسیاری داشته باشد. «اکو فمینیسم مقاومتی بر این نکته تأکید دارد که برخی موضوعات زیست محیطی مانند جمعیت، مسائل مربوط به بهداشت و کودکان از لحاظ پشتیبانی اجتماعی، بیش از موضوعات دیگر، جنبه جنسیتی دارد» (بری، ۱۳۸۱: ۱۶۳).

بر اساس نظریه‌های مطرح شده، می‌توان نتیجه گرفت که رفتار زیست محیطی بین مردان و زنان تفاوت دارد و زنان می‌توانند نقش مفیدتری در حفظ محیط زیست داشته باشند.

سوال های تحقیق :

۱. آیا بین سن و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد؟
۲. آیا بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد؟
۳. آیا بین پایگاه اقتصادی فرد و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد؟
۴. آیا بین پایگاه اجتماعی فرد و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد؟
۵. آیا بین رفتار فرهنگی و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه معنادار وجود دارد؟
۶. آیا میان درآمد و مشارکت زنان برای ارتقاء محیط زیست رابطه وجود دارد؟
۷. آیا میان نوع اشتغال زنان و مسئولیت پذیری محیط زیست رابطه وجود دارد؟
۸. آیا میان مشارکت زنان و آموزش‌های وضعیت محیطی و ارتقاء کیفی محیط زیست رابطه وجود دارد؟

روش تحقیق

این مطالعه به صورت پیمایشی ، به منظور بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست با حجم نمونه ۳۸۵ نفر از زنان ۵۰-۳۰ ساله شهر کرج که به روش نمونه گیری تصادفی و خوشه ای انتخاب شده بودند ، انجام شده است و در این پژوهش ارتقاء کیفی شهر کرج و وضعیت زیست محیطی آن از سال ۱۳۷۸ مورد مطالعه قرار گرفته است .ابزار گردآوری در این مطالعه پرسشنامه بود. این پرسشنامه شامل ۳۸ سؤال ، از سؤال اول الی سؤال ۱۹مربوط به شاخص های و متغیرهای مستقل و از سؤال ۲۰ تا ۳۸ مربوط به بخش زیست محیطی افراد می باشد . دریک مطالعه مقدماتی ، درجه اطمینان پرسشنامه از طریق آزمون

مجدد در حد بالای ۹۰ درصد ارزیابی گردید. اطلاعات جمع‌آوری شده شامل سن، پایگاه اجتماعی فرد، پایگاه اقتصادی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی فرد، رفتار فرهنگی به عنوان متغیرهای مستقل و ارتقاء کیفی محیط زیست متغیر وابسته بود. سئوالات در محاسبه در مقیاس لیکرت به کار می‌روند. در مورد امتیاز، سئوالات طوری کد بندی می‌شوند، که تمامی مقیاس‌ها امتیاز یک جهت پیدا می‌کنند. امتیازهای هر مقیاس از صفر تا ۱۰۰ متغیر است، که صفر بدترین و ۱۰۰ بهترین وضعیت را در مقیاس مورد نظر گزارش می‌کند (منتظری، ۱۳۸۴: ۱۹۰).
اطلاعات گردآوری شده توسط برنامه spss و با استفاده از آزمونهای آماری t-test، correlation، رگرسیون چندگانه، تحلیل مسیر، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها

نتایج نشان داد میانگین سنی زنان مورد مطالعه ($31/9 \pm 16/6$) می‌باشد. از نظر تحصیلات بیشتر زنان مورد مطالعه دارای تحصیلات متوسطه ($34/4\%$) و همچنین 67% کل زنان خانه‌دار و $19/5$ درصد زنان شاغل و دارای تحصیلات عالی بوده‌اند.

$32/2$ درصد زنان در سطح متوسط علاقمند به مشارکت جمعی، $42/6$ درصد زنان احساس تعهد شهروندی نسبت به محیط زیست داشته و $29/4$ درصد زنان به قانون احترام می‌گذارند. در این مطالعه نقش اجتماعی - فرهنگی زنان بر ارتقاء کیفی محیط زیست مورد بررسی قرار گرفت، به این منظور با استفاده از پرسشنامه ارتقاء کیفی محیط زیست مورد بررسی قرار گرفته است. براساس نتایج بدست آمده، براساس فرضیات مطرح شده، براساس آزمونهای کندال، گاما و سامرز میزان معناداری در بین متغیر سن ($0/57$) پایگاه اقتصادی و اجتماعی ($0/26$)، پایگاه اقتصادی ($0/704$) کمترین همبستگی، متغیر پایگاه اجتماعی ($0/01$) رفتار فرهنگی ($0/00$)، آموزش ($0/00$)، درآمد و مشارکت ($0/04$)، اشتغال زنان و مسئولیت پذیری ($0/00$) بیشترین همبستگی معنادار را با متغیر وابسته دارد.

جدول شماره (۳) نشان دهنده نتایج رگرسیون چند متغیره می‌باشند. میزان همبستگی همه متغیرها معادل $0/54$ است که خوب می‌باشد و ضریب تعیین، معادل $0/29$ یعنی با ورود همه متغیرها در حالی که ضریب F جدول اصلی معادل $2/14$ می‌باشد ($27/25 > 2/14$). مقدار معناداری نشان می‌دهد که آزمون F معنی دار است. در این نوع رگرسیون متغیرهایی که دارای

۴۵..... بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست.

سطح معناداری در این رگرسیون متغیرهایی که دارای سطح معنی داری بزرگتر از ۰/۰۵ هستند حذف میگردد. منظور عامل پایگاه اجتماعی - اقتصادی و سن می باشد.

جدول شماره (۱) میانگین و انحراف معیار بین تمامی متغیرها

متغیر	انحراف معیار	میانگین
رفتار زیست محیطی	۲/۴۵۰	۱۷/۵۲
رفتار فرهنگی	۳/۰۶۴	۱۷/۱۰
پایگاه اقتصادی	۳/۱۷۵	۷/۳۹
پایگاه اجتماعی	۲/۵۵۲	۶/۴۹
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	۴/۱۱۴	۱۱/۸۲
آموزش	۵/۰۱	۱/۵۰
سن	۱/۴۱۶	۳

جدول شماره (۲) ضرایب همبستگی تفکیکی و نیمه تفکیکی متغیرها را نشان می دهد. اگر اثر متغیرها ی دیگر بر روی متغیر رفتار فرهنگی، ثابت نگه داشته شود. ضریب خالص همبستگی (۰/۳۶)، ضریب همبستگی پایگاه اجتماعی - اقتصادی ۰/۱۶ و ۰/۱۳، ضرایب همبستگی آموزش ۰/۰۵۳، ۰/۰۴۵، خواهد بود.

جدول شماره (۲) ضرایب همبستگی متغیرها

متغیر	همبستگی نیمه تفکیکی	همبستگی تفکیکی	سطح معناداری	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	ضریب ثابت	مقدار F
رفتار زیست محیطی	-	-	۰/۰۰۰	-	۰/۷۶۸	۸/۹۴۶	۱۱/۶۴۱
رفتار فرهنگی	۰/۳۲۸	۰/۳۶۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۵	۰/۰۳۸	۰/۲۹۲	۷/۷۳۲
پایگاه اقتصادی	۰/۱۰۵	۰/۱۲۴	۰/۰۱۴	۰/۵۶۴	۰/۱۷۶	۰/۴۳۶	۲/۴۷۵
پایگاه اجتماعی	۰/۰۶۴	۰/۰۷۶	۰/۰۰۲	۰/۱۷۲	۰/۱۰۹	۰/۱۶۵	۱/۵۱
پایگاه اقتصادی و اجتماعی	۰/۱۳۴	۰/۱۵۷	۰/۱۳۲	۰/۸۱۵	۰/۱۶۹	۰/۵۳۳	۳/۱۵۲
آموزش	۰/۰۴۵	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۰/۰۵۱	۰/۲۳۵	۰/۲۵۰	۱/۰۶۱
سن	۰/۱۹۳	۰/۲۲۳	۰/۲۸	۰/۲۳۱	۰/۰۸۸	۰/۴۰۰	۴/۵۴۲

نتایج رگرسیون چند متغیره

جدول شماره (۳) نتایج مدل رگرسیونی لجستیک چند گانه به روش گام به گام نشان می دهد. تاثیر متغیرهای رفتار فرهنگی ($P < ۰/۰۰$)، پایگاه اجتماعی ($P < ۰/۰۰$)، آموزش ($P < ۰/۰۰$)، معنی دار بوده.

جدول شماره (۳) روش مرحله ای گام به گام

متغیرهای وارد شده	مقدار همبستگی	ضریب تعیین	خطای استاندارد	سطح معناداری	مقدار F
رفتار فرهنگی	۰/۴۲۸	۰/۱۸۱	۲/۲۱۷	۰/۰۰۰	۸۹/۲۳۹
پایگاه اجتماعی	۰/۴۹۷	۰/۲۴۳	۲/۱۳۲	۰/۰۰۰	۶۵/۰۳۲

آموزش	۰/۵۲۷	۰/۲۷۳	۰/۰۹۰	۰/۰۰۰	۵۰/۸۸۵
-------	-------	-------	-------	-------	--------

جدول شماره (۳) ضرایب.

متغیرهای وارد شده	همبستگی نیمه تفکیکی	همبستگی تفکیکی	مقدار t	ضریب رگرسیون	ضریب ثابت
رفتار فرهنگی	۰/۴۲۸	۰/۴۲۸	۹/۴۴۷	۰/۴۲۸	۰/۳۴۲
رفتار فرهنگی	۰/۳۲۲	۰/۳۴۸	۷/۳۹۱	۰/۳۴۱	۰/۲۷۲
پایگاه اجتماعی	۰/۲۵۲	۰/۲۷۹	۵/۷۹۱	۰/۲۶۷	۰/۱۵۹
رفتار فرهنگی	۰/۳۴۵	۰/۳۷۶	۸/۰۸۱	۰/۳۶۹	۰/۲۵۹
پایگاه اجتماعی	۰/۱۸۹	۰/۲۱۸	۴/۴۳۵	۰/۲۱۰	۰/۰۳۲۱/۱۲۵
آموزش	۰/۱۷۷	۰/۲۰۴	۴/۱۵۵	۰/۱۸۶	

نتیجه گیری

به منظور بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان ۳۸۵ نفر از زنان ۵۰-۳۰ ساله ساکن در شهر

کرج

مورد بررسی قرار گرفتند . پژوهشی که ارتقاء کیفی محیط زیست سنجیده شده وضعیت محیط زیست شهر کرج در ۱۰ ساله مورد بررسی واقع شده از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۸ و مصاحبه با زنان که ارتقاء کیفی محیط زیست را می سنجد. نتایج میانگین سنی زنان مورد مطالعه ۳۱/۹ + ۱۶/۶ می باشد . از نظر تحصیلات بیشتر زنان مورد مطالعه دارای تحصیلات متوسطه (۳۴/۴) . همچنین ۶۷٪ کل زنان خانه دار و ۱۹/۵ درصد زنان دارای شاغل و دارای تحصیلات عالی بوده اند . ۲/۳۲ درصد زنان در سطح متوسط علاقمند به مشارکت جمعی ، ۶/۴۲ درصد زنان احساس تعهد شهروندی نسبت به محیط زیست داشته ، ۴/۲۹ درصد زنان در به قانون احترام می گذارند . یکی دیگر از عوامل که در اهداف و نظریه ها مطرح گردیده است ، عامل جمعیت می باشد که در سئوالات پرسشنامه گنجانیده شده است . اکثر زنانی که مورد پرسش قرار گرفتند ، مسئله ازدیاد جمعیت را در شهر کرج و عدم وجود امکانات شهری را مطرح نمودند . آمارهایی که در دست است نشان می دهد که جمعیت این شهر در طی چند سال گذشته افزایش قابل توجهی یافته است که، عاملی موثر در تخریب محیط زیست این شهر و ایجاد انواع آلودگی ها بوده است . روابط متغیر های مستقل با متغیر وابسته از طریق جداول ، آزمون همبستگی ، رگرسیون و تحلیل مسیر مورد سنجش قرار گرفته اند.

فرضیه اول: متغیر سن با متغیر وابسته، رفتار زیست محیطی زنان، ارتباط ضعیفی دارد، بطوری که جدول همبستگی و نمودارها هیچ ارتباطی را نشان نداده است. سن در ارتقاء محیط زیست تاثیر کمی دارد.

* فرضیه دوم: متغیر پایگاه اجتماعی با رفتار زیست محیطی زنان، رابطه متوسط رو به بالایی دارد. اما میزان ارتباط آن بیشتر از متغیر سن است. بنابراین پایگاه اجتماعی در ارتقاء کیفی محیط زیست تاثیر دارد.

* فرضیه سوم: متغیر پایگاه اقتصادی با رفتار زیست محیطی زنان، ارتباط ضعیفی دارد، میزان ارتباط پایگاه اجتماعی بیشتر از پایگاه اقتصادی است. بنابراین تاثیر پایگاه اقتصادی بر ارتقاء محیط زیست در حد ضعیفی می باشد.

* فرضیه چهارم: متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی با رفتار زیست محیطی زنان ارتباط خیلی ضعیفی دارد. تاثیر ارتباط متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی در ارتقاء کیفی محیط زیست کمتر از متغیرهای دیگر می باشد.

* فرضیه پنجم: متغیر رفتار فرهنگی با متغیر وابسته ارتقاء کیفی محیط زیست ارتباط متوسط رو به بالا دارد و این متغیر در ارتقاء کیفی محیط زیست بسیار موثر است.

* فرضیه ششم: متغیر درآمد و مشارکت با متغیر وابسته ارتقاء محیط زیست ارتباط متوسط رو به بالایی دارد و این متغیر در ارتقاء محیط زیست بسیار موثر است. درآمد زنان در مشارکت آنان در ارتقاء محیط زیست موثر است.

* فرضیه هفتم: متغیر اشتغال و مسئولیت پذیری محیط زیست ارتباط متوسط رو به بالا دارد. و این متغیر در ارتقاء محیط زیست بسیار موثر است. متغیر اشتغال زنان در مسئولیت پذیری آنان در ارتقاء محیط زیست موثر است.

* فرضیه هشتم: متغیر آموزش با متغیر وابسته محیط زیست ارتباط متوسط رو به بالای دارد و این متغیر در ارتقاء محیط زیست بسیار موثر است.

از آنجا که تاثیر سه عامل سن، پایگاه اقتصادی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، بر ارتقاء محیط زیست در حد ضعیف بوده ارتباط آنها از مسیر غیر مستقیم سنجیده شده با استفاده از تحلیل مسیر، ارتباط پایگاه اقتصادی - اجتماعی به صورت غیر مستقیم بیشتر از مستقیم می باشد، زیرا بدخلت پایگاه اجتماعی و رفتار فرهنگی زنان، میزان همبستگی آن افزایش می یابد. ارتباط

متغیرهای آموزش، رفتار فرهنگی، اشتغال و مسئولیت‌پذیری زنان بصورت مستقیم می‌باشد. و با دخالت عوامل غیر مستقیم بیشتر می‌شود.

بر اساس جداول فراوانی متغیر وابسته (رفتار زیست محیطی)، اکثر افراد در سطح بالای رفتاری قرار دارند. بنابراین انتظار می‌رود که وضعیت محیط زیست در کرج مطلوب باشد، اما ظاهر محیط زیست این شهر چنین شرایطی را نشان نمی‌دهد و آلودگی هوا آب و خاک حاکی از وضعیت نامطلوب محیط زیست این شهر می‌باشد که سلامتی ساکنان آنرا تهدید می‌کند. این عدم تطابق، ناشی از عملکرد ضعیف سازمانهای مرتبط است، یا ناشی از عدم اهتمام زنان کرج در ارتقاء محیط زیست شهرستان می‌باشد.

پی‌نوشت‌ها

1-Anthony gidens	7-Mechanic correlation
2-Environment	8-Organic correlation
3-Nature/ Ecology	9-merry router
4-Destruction of environment	10-Hanshe
5-Culture	11-Daniel bautkin
6-Norms	12-Robert maltose

منابع

- آرون، ریمون (۱۳۸۱). **مراحل اساسی سیراندیشه در جامعه‌شناسی**. ترجمه باقر پرهام، چاپ پنجم. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- امانی، مهدی (۱۳۷۸). **جمعیت‌شناسی جهان**. تهران: سمت.
- الیاسی، حمید (۱۳۸۳). **واقعیات توسعه نیافتگی**. چاپ سوم، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ارلیش، پل، آن (۱۳۷۳). **انفجار جمعیت**. ترجمه نادر وزین پور و سیما روحانی. تهران: معین.
- افضل زاده، سوسن (۱۳۷۶). آلودگی هوا و کنترل آن. **مجله برگ سبز**. تهران، شماره ۳۰، بری، جان، (۱۳۸۰). محیط زیست و نظریه اجتماعی - حسن پویان - نیره توکلی، چاپ اول، زیبا.
- بوتکین، دانیل لیکر، ادوارد (۱۳۷۸). **شناخت محیط زیست**. ترجمه عبدالحسین وهاب زاده. تهران: موزه طبیعت و حیات وحش ایران.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۲). **نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر**. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی، سرایی، حسن (۱۳۷۳). **تحقیقات علمی، مطالعات کارشناسی و توسعه علمی** برگرفته از مجموعه مقالات سمینار جامعه‌شناسی و توسعه. تهران: سمت.
- شریعت، سید محمود، منوری، سید مسعود (۱۳۸۴). **مقدمه ای بر ارزیابی اثرات محیط زیستی**، سازمان حفاظت از محیط زیست.
- کوزر، لوئیس (۱۳۷۹). **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی**. ترجمه محسن ثلاثی، چاپ هشتم. تهران: انتشارات علمی، گیدنز، آنتونی (۱۳۸۱۹). **جامعه‌شناسی**. ترجمه منوچهر صبوری، چاپ هفتم. مهدی.
- لیتل، دانیل، (۱۳۸۱). **تبیین در علوم اجتماعی، در آمدی به فلسفه علم اجتماع**، سروش، چاپ دوم، تهران: موسسه فرهنگی.

۴۹.....بررسی نقش اجتماعی - فرهنگی زنان در ارتقاء کیفی محیط زیست.

نگهبان، علیرضا (۱۳۸۲). راهنمای روش تحقیق به کمک پرسشنامه SPSS، چاپ اول. تهران: جهاد دانشگاهی.

هاشمی، ژینوس (۱۳۸۳). بررسی مسائل اجتماعی در محیط زیست؛ محیط شناسی، مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست دانشگاه تهران.

Gravetter, F.J., & Wallnau (1996). *Statistics for the behavioral sciences* (4th edition) Belmont, CA: Duxbury.

Maxwell, A.E. (1997). *Multivariable analysis in Behavioral researches*. London: Chapman and Hall.

Mendenhall, William (1990). *Statistics, form anyement and Economics*. PWS- Kent publishes company (Boston).

Savage, S. (1990). *Nonparametric statistics for the behavior science*, New.

Abstract:

Today, the environment more than ever has been considered. Women's main cultural transmission and environmental education are to future generations. If culture is the internal environment of mothers so that the rule of law to understand the ecosystem as well as can cultural heritage to children and youth to transfer. In order to implement research with 385 women of age range 30-50 years residing in the city of Karaj, were selected randomly and after data multiple regression, data path analyzed. Results showed a correlation test results, both variables of age and to promote environmental quality ($t > 0/266$) at the zero hypothesis, associated with changing social base to promote environmental quality. The value of student ($t > 0/266$) is larger than the relationship variables significantly associated with changing cultural behavior, improving the environment variable existence of the relationship between these two variables to emphasize, was also market, employment of women and improving environmental quality is a significant relationship.

Based on the results of this study, cultural factors influence women's ability to improve environmental quality. So enabled cultural factors increase art quality environment and society will be healthy.

-
- ¹ - Anthony Giddens
  - ² - Environment
  - ³ - Nature/ Ecology
  - ⁴ - Destruction of environment
  - ⁵ - Culture
  - ⁶ - Norms
  - ⁷ - Mechanic correlation
  - ⁸ - Organic correlation
  - ⁹ - Merry router
  - ¹⁰ - Hanshe
  - ¹¹ - Daniel Bauman
  - ¹² - Rorty